

DE STADSWANDELING VAN NATUUR ♥ LEIDEN

INTRODUCTIE

Welkom in onze prachtige Sleutelstad! Leiden is één van de oudste en mooiste steden van Nederland! De oudste universiteit van Nederland is hier gevestigd. Bovendien heeft Leiden interessante musea met unieke collecties, zoals het museum Boerhaave, het museum van Oudheden en de Lakenhal. We genieten nog steeds van de schilderijen van Rembrandt en Jan Lievens. DJ's en cabaretiers, schrijvers en dichters, ambachtslieden en verkopers. De idyllische grachten en gezellige pleintjes. Leiden huisvest dit allemaal! En tussen al die menselijke bedrijvigheid, vliegen vogels, groeien bomen en planten, lopen mieren, kevers en lieveheersbeestjes. Juist over al die andere bewoners ga je vandaag meer leren. Want dat is ons doel: het hele verhaal vertellen, juist de kanten die – wat ons betreft – onderbelicht zijn gebleven en juist nu gehoord moeten worden.

BEGIN VAN DE ROUTE

De route begint bij de Beestenmarkt. Je kunt dit plein makkelijk bereiken met de bus, met de fiets of lopend. Het plein ligt dichtbij station Leiden Centraal.

Plan je reis eenvoudig met: www.ns.nl/reisplanner of <https://9292.nl/>

ROUTEBESCHRIJVING

1 BEESTENMARKT

Op dit mooie oude plein luisteren wij naar twee fragmenten via izi.travel.nl. Na een kort welkom ingesproken door Laura Lancée, luister naar historicus Cor Smit. Hij vertelt een verhaal dat ver teruggaat in de in de geschiedenis van Leiden.

Na het luisterfragment gaan we naar het Sieboldhuis op Rapenburg 19. Steek de Blauwpoortsbrug over, ga rechtsaf en loop de Prinsessekade af. Op de kruising van het Noordeinde steek je het zebrapad over. Aan de rechterkant passer je de Engelse pub.

Stop voor het Japansmuseum Sieboldhuis en kijk goed uit voor het verkeer.

2 SIEBOLDHUIS

Je staat nu voor het statige Sieboldhuis. Het is onvoorstelbaar dat de echte heer Siebold hier eeuwen geleden liep. Norbert Peeters vertelt hier meer over deze belangrijke Leidenaar.

Na het luisterfragment gaan wij naar de Nonnensteeg. Hervat de route over het Rapenburg. Je passeert de Hortus Botanicus en het Academieggebouw. Ga rechtsaf de Nonnensteeg in en loop door tot het einde van de steeg. Beluister hier het volgende fragment. Om de inwoners van deze straat niet te overbelasten, keer je daarna weer via de Nonnensteeg terug naar het Rapenburg.

3 NONNENSTEEG

De naam van deze steeg herinnert ons eraan dat hier ooit een klooster heeft gestaan. Norbert vertelt hier iets over de bijzondere relatie tussen de eiken van de Hortus en de gaaien. Sommige mensen kennen de gaai uit de naam Vlaamse Gaai. De Latijnse naam is Garrulus glandarius wat vertaald kan worden naar voortdurend krassende eikelzoeker.

Na het luisterfragment gaan wij naar het Van der Werfpark. Loop terug naar het Raperburg en sla rechtsaf Volg de flauwe bocht naar links. In het Van der Werfpark stop je bij het standbeeld van burgemeester Pieter van der Werff.

4 VAN DER WERFPARK

Als wij nu heel stil zijn, horen we de vogeltjes fluiten. Kijk vooral ook even om je heen naar de mooie bomen en de rust die het park uitstraalt. Dat is zeker niet altijd zo geweest. Dit is namelijk ook de plek waar het kruitschip ontplofte in januari 1807 en een enorme ravage achterliet. Menno Schilthuizen vertelt ons het verhaal over hoe het park is ontstaan.

Na het luisterfragment gaan wij naar het Plantsoen (ingang Geregracht).

Dit park is het oudste stadspark van Leiden, een genot voor het oog en de ziel.

Verlaat het park en steek de Garenmarkt over. Houd de weg rechts aan langs de parkeergarage, volg de Korevaarstraat. Schuin links ligt het Plantsoen, hier zal Dick de Vos het woord overnemen.

5 HET PLANTSOEN

Het Plantsoen staat bekend om de vele unieke bomen en de mooie paden. Vroeger stond er ook een muziektent waar muziekvereniging Muis Sacrum prachtige concerten heeft verzorgd. Deze muziektent bestaat nu niet meer. Echter, als je goed luistert, hoor je de cello's, de violen en verschillende blaasinstrumenten het park vullen met hun klanken. Dick de Vos gebruikte deze mooie omgeving om iets te vertellen over een unieke boom.

Na het luisterfragment lopen we naar de Van Disselbrug, een brug middenin het Plantsoen. Vervolg de weg door het park tot aan de Van Disselbrug. Bij de zoutkist op de brug vertelt Aaf Verkade haar verhaal.

6 VAN DISSELBRUG – DE ZOUTKISTEN ROUTE

De brug waar wij naar toelopen is vernoemd naar de ingenieur van de brug E.F. van Dissel en is pas later aan het park gevoegd als verbinding tussen de singels. Sowieso is aan de bouw van dit park veel vooraf gegaan. Grachten zijn gedempt, vestigingskades aangepast. De gemeente heeft sinds het begin een bijzondere zorg voor dit park gehad en dat is te zien. En in de gracht zwemt veel leven, waar Aaf Verkade ons meer over gaat vertellen.

Na het luisteren van het fragment wordt onze volgende stop: het Zoete Land, op de hoek van de Zoeterwoudse-singel en de Cronesteinkade, Aan de andere kant van de brug, linksaf over het schelpenpad. Rechts ligt de ingang van Het Zoete Land, **iets achter de heg verscholen**. Bij het Dunea tappunt kunt u drinkwater bijvullen.

7 STADSTUINDERIJ HET ZOETE LAND

In deze groene stadstuin groeien groenten, bloemen en kruiden. De tuin wordt onderhouden door vrijwilligers onder de kundige leiding van biologisch tuinder Jessica Zwartjes. Voordat deze tuin hier was, was de grond nog niet geschikt voor het verbouwen van al deze gezonde voedingsstoffen. Het is Jessica Zwartjes gelukt om in Leiden een paradijsje te stichten. Luister naar haar verhaal en laat je meenemen door de tuin.

Na het luisteren van het fragment wordt onze volgende stop: de Kraaierbrug. Keer daarvoor terug over de Van Disselbrug en loop rechtdoor over de Kraaierstraat. Steek via het zebrapad het Levendaal over en loop door tot het einde van de straat. Daar ligt de Kraaierbrug over de Nieuwe Rijn.

8 KRAAIERBRUG

De Kraaierstraat is een lange straat die aan de overkant van het Levendaal doorloopt. Vroeger waren hier veel winkels gevestigd, zoals een bakker, een sigarenboer en een slager. De Kraaierstraat is niet naar de vogel kraai vernoemd. Toch gaat Eef van Meerten hier iets meer vertellen over vogels en waarom de kauw en de kraai vaak door elkaar worden gehaald. Twee interessante feitjes over kraaien: kraaien zijn uitermate intelligent en kunnen de gezichten van onaardige mensen onthouden; daarover waarschuwen ze hun soortgenoten ook! Als je het harde knarsende geluid van kraaien hoort, bedenk dan: misschien praten ze wel over ons.

Na het luisteren van het fragment gaan we naar onze volgende stop: de Hooglandse Kerk. Steek de brug over en ga linksaf op de Nieuwe Rijn, steek bij de stoplichten over en neem de stoep rechts op de Hooigracht. Let op dat je na de stoplichten direct rechtsaf slaat. Sla vervolgens linksaf op de Nieuwstraat en luister het volgende fragment op het plein voor de Hooglandse Kerk.

9 HET PLEIN VOOR DE HOOGLANDSE KERK

Ongetwijfeld één van de meest historische plekken van Leiden. De kerk is al 700 jaar oud! In die lange periode zijn er wel veel veranderingen op aangebracht. Momenteel zijn er twee gemeenschappen actief, waaronder de studentekkerlesia. Hugo Zwarts gaat op deze locatie in op de rust die van natuur uitgaat.

Na het luisteren van het fragment wordt onze volgende stop: het Kinderrechtenhuis. Loop rechtdoor en houd de kerk aan je rechterhand. Sla de Hooglandse Kerkgracht in en zoek een plek tussen twee rijen bomen voor het Kinderrechtenhuis op nummer 17B.

10 KINDERRECHTENHUIS

In dit pand verbleven tot 1961 weeskinderen of kinderen waarvan de ouders uit hun ouderlijke macht waren gezet. Zij leerden hier lezen, schrijven en rekenen. De meisjes leerden voor dienstbode of naaister. De jongens leerden bij een baas voor een vak. Het weeshuis is nu gesloten, en het pand huisvest nu diverse kinderrechtenorganisaties. Heel toepasselijk, want vandaag zaaien wij voor de toekomst. Martine van Schaik gaat op deze plek dan ook in op idealen voor de toekomst en hoe die te behouden.

Na het luisteren van het fragment wordt onze volgende stop: de Vossenbrug. Wij steken het bruggetje over en lopen de stad in. We gaan linksaf op De Haarlemmerstraat. Die wij oversteken de Paradijssteeg in. Ga dan rechtsaf op Van der Werfstraat en daarna **direct linksaf op** Grevenstraat. Aan het einde van deze straat sla je linksaf en loop door tot de eerst brug aan je rechterhand. Het volgende fragment luisteren we op de Jan Vossenbrug.

11 DE VOSSENBRUG

De Vossenbrug is vernoemd naar de schout van Marendorp. We moeten dan wel enkele eeuwen terug in de tijd. Jan de Vos sprak recht op de Rode Steen – deze steen kun je zien op de Haarlemmerstraat.

Daar stond Jan de Vos vroeger terwijl mensen werden veroordeeld of misschien wel werden vrijgesproken. Marendorp werd in 1355 geannexeerd door Leiden, die moest uitbreiden. De Vossensteeg en deze brug herinneringen ons aan dit stukje geschiedenis. Vanaf de brug heb je een prachtig uitzicht over de Oude Vest en het is dan ook een perfecte plek om naar het volgende fragment te luisteren dat niet over Jan de Vos gaat maar wel over Leve Diversiteit! Aan het woord is Nancy Glazer.

Na het luisteren van het fragment wordt onze volgende stop: Pagegaisbolwerk, Energiepark.

Maak aan de overkant van de brug een flauwe bocht naar links naar de Volmolengracht.

Houd links aan en steek voor het politiebureau de Langegracht over naar het Papegaisbolwerk. Wij staan nu voor het Uniper gebouw.

12 ENERGIEPARK, PAPEGAAISBOLWERK

Wind, zon, aardewarmte – allemaal vormen van energie. Het Uniper gebouw heeft een bijzondere geschiedenis, waar ooit kolen naartoe werden gebracht via de grachten om de stad te voorzien van energie. De schoorstenen bliezen zwarte wolken uit. De stad – en met name de lucht – raakte vervuild. Op deze plek heeft letterlijk de energietransitie plaatsgevonden en daar wordt nog steeds hard aan gewerkt. Onder andere door Anne Marieke Schwenke.

Na het luisteren van het fragment wordt onze volgende stop: Marktsteeg. Loop over de Langegracht tot aan de Nieuwe Mare en steek de straat over. Stop op de hoek van de Marktsteeg (vlak naast de oude Bethlehemskerk). Hier beluisteren wij het volgende fragment.

13 DE MARKTSTEEG

We consumeren omdat we moeten eten, drinken en kleding nodig hebben. We bouwen huizen voor onderdak. De mens koopt en verkoopt al sinds mensenheugenis.

Hoe lang kunnen we blijven consumeren nu we de grenzen van onze aarde op de proef stellen en meer consumeren dan zij ons kan bieden? Deze straat draagt de perfecte naam omdat Ant Brandenburg ons gaat vertellen wat de Donut Economie inhoudt en waarom het nu tijd is om ons gedrag aan te passen.

Na het luisteren van het fragment wordt onze volgende stop: Molen van der Valk. Vanaf de hoek van de Marktsteeg zie je de Molen staan, loop naar het plein en beluister het laatste fragment.

14 MOLEN DE VALK

Een vertrouwd eindpunt van onze stadswandeling. De wieken van deze stellingmolen draaien al eeuwen rond en rond. Op het plein werd vroeger de Veemarkt gehouden, toen er nog bomen stonden en er druk verkeer over land en water plaatsvond. Aan het eind van de stadswandeling sluit Laura Lancée hier het verhaal af. Voor nu! Want de tijd loopt door, en de stad blijft bestaan. We zien de toekomst tegemoet.

Na het luisteren van het fragment kun je terugkeren naar het beginpunt: de Beestenmarkt.

Loop richting de straat met de leuke cafétjes, dit is de Nieuwe Beestenmarkt. Loop deze straat in om bij het beginpunt van de audiotour te komen. Loop je meer naar rechts over de Steenstraat, dan kom je direct bij het Centraal Station.

Wij hopen dat je genoten hebt van deze bijzonder natuurlijke tour! Op onze website kun je een quiz maken om te kijken hoeveel je hebt onthouden. Hier kun je ook de podcast beluisteren, waarin onze gasten meer vertellen over diverse onderwerpen:

www.natuurleiden.nl